

Högsta domstolen
Box 2066
103 12 STOCKHOLM

Klagande

Riksåklagaren, Box 5553, 114 85 STOCKHOLM

Motpart

PN

Ombud och offentlig försvarare: Förbundsjuristen Bo Villner, Box 1155, 111 81 STOCKHOLM

Saken

Vållande till annans död

Överklagad dom

Svea hovrätts, avd. 8, dom den 9 oktober 2012 i mål B 9325-11

Yrkanden

Jag yrkar att Högsta domstolen ändrar hovrättens dom och dömer PN för vållande av annans död i enlighet med åtalet till den påföljd som tingsrätten har bestämt.

Grunder

Åtalet mot PN avser att han brustit i sitt tillsynsansvar och därigenom vållat OJs död.

Brottet vållande till annans död kan begås såväl genom handling som genom underlåtenhet. Enligt allmänna principer kan straffrättsligt ansvar för den som underlåter att ingripa i ett rent fysiskt orsakssamband komma i fråga endast om det finns särskild anledning för den underlåtande att ingripa. Detta brukar uttryckas på det sättet att gärningsmannen måste befinna sig i en garantställning. Den underlåtande ska ha en ställning som gör det motiverat att av honom, mer än av andra, kräva att han ska vara verksam för att avvärja en sådan effekt som den inträffade. Underlåtenheten ska te sig lika straffvärd som orsakande genom handling (NJA 2005 s. 372).

Garantställning kan föreligga på grund av föreskrift i lag, myndighetsföreskrift eller innehav av en viss befattning.

Som en allmän princip för ansvar gäller också att gärningsmannens försummelse vid en samlad bedömning ter sig så klandervärd att den innefattar en straffbar oaktsamhet. (NJA 2006 s. 228). Vid denna bedömning ska de risker som är förenade med verksamheten liksom gärningsmannens individuella förutsättningar för ansvarsuppgiften, som t.ex. erfarenhet och kompetens, vägas in.

Vid olyckstillfället den 16 januari 2009 var PN ledare för en fritidsgrupp på 18 barn i åttaårsåldern. Det är tydligt att PN intog en sådan ställning att han hade ett ansvar för att gymnastiklektionen ägde rum under sådana försiktighetsmått från hans sida att inte något av barnen kom till skada. Om det kan konstateras att hans brustit i detta åtagande och att försummelsen vållat OJs död, måste hans underlåtenhet att ingripa anses lika straffvärd som om effekten orsakats genom en handling.

Om dessa allmänna utgångspunkter för frågan om straffansvar för PN sida föreligger inte några delade meningar i domstolarna. Hovrätten har konstaterat att PN, med hänsyn till barnens ålder och till att verksamheten ägde rum i en lokal som han inte tidigare arbetat i, inte kunde förlita sig på att redskapen kunde hanteras självständigt av barnen utan risk för olyckor, oavsett att en av dem uppgav att han tidigare tagit fram handbollsmålen. I stället borde han ha gjort en egen bedömning innan han tillät pojkarna att ta fram målen på egen hand. Hovrätten är också enig om att PN därigenom har varit oaktsam och att hans handlande varit den omedelbara orsaken till olyckan.

Principfrågan är i stället om hans oaktsamhet har varit av det klandervärda slag som krävs för straffansvar enligt 3 kap. 7 § brottsbalken. Hovrättens majoritet har beaktat att handbollsmålen var uppställda i gymnastiksalen på ett sätt som gjorde dem instabila när låsningsvajern togs bort och att instabiliteten ökade genom att man hade låtit sätta på stödhjul. Varken förvaringen eller den extra utrustningen var förenlig med konstruktörens anvisningar. Enligt majoriteten hade olyckan kunnat undvikas, om målen varit annorlunda konstruerade och förvarade på ett betryggande sätt. Att hanteringen av dem innebar allvarliga risker för barn måste därför enligt hovrätten i första hand tillskrivas organisatoriska brister inom Sundbyskolan, vilka PN inte kan lastas för.

Hovrätten har hänvisat till NJA 1991 s. 168. Enligt detta rättsfall talar principiella skäl för att man generellt bör iaktta en viss försiktighet när det gäller tillämpningen av oaktsamhetsrekvisitet i 3 kap. 7 § brottsbalken.

För egen del vill jag anföra följande. Handbollsmålen var fullskaliga och var drygt två meter höga och mer än tre meter breda. De vägde 67 kilo. Oberoende

av hur förvaringen mot väggen såg ut och hur konstruktionen var i övrigt, är det tydligt att målen inte utan risker för allvarliga olyckor kunde hanteras av åttaåriga barn. Detta hade kunnat konstateras redan genom en översiktlig granskning. PN hade mer än tjugo års erfarenhet som fritidsledare och det måste antas ingå i hans arbetsuppgifter att bedöma vilka risker som kunde vara förenade med användningen av olika gymnastik- och idrottsredskap, särskilt när han hade ansvar för en grupp barn i denna ålder. Det framgår också att han agerade utan någon särskild tidspress, även om barnen ville komma i gång med spelet så snart som möjligt.

Oberoende av de arbetsmiljömässiga brister i övrigt som kan ha funnits, menar jag att PN varit oaktsam genom att utan någon närmare undersökning låta barnen själva hantera målen och att hans oaktsamhet självständigt har ett omedelbart och relevant samband med olyckan. I likhet med hovrättens minoritet anser jag att PN, med beaktande av det särskilda ansvar som följer med uppgiften som fritidsledare för barn i denna låga ålder i en verksamhet som var förenad med olycksrisker, har visat en sådan oaktsamhet som överstiger gränsen för det straffbara.

Prövningstillstånd

Den principfråga som jag vill att Högsta domstolen prövar är vilka krav som ska ställas vid tillämpningen av oaktsamhetsrekvisitet i 3 kap. 7 § brottsbalken i en situation som denna. Som framgått finns visserligen några rättsfall som ger en generell vägledning om oaktsamhetskravet. Praxis är dock inte särskilt omfattande och inte minst åklagare ställs ofta inför behovet av en mer konkret vägledning. En rättsutveckling behövs för olika praktiskt viktiga verksamheter. Inte minst gäller det skolans värld och vilka krav som ska kunna ställas på omfattningen av skolpersonalens tillsynsansvar, särskilt för yngre barn. En tydligare vägledning skulle sannolikt bidra till att motverka risker för olyckor i en så omfattande och viktig verksamhet. Frågan har inte bara ett rent principiellt intresse.

En annan generell fråga som enligt min mening uppkommer i målet är i vilken utsträckning ansvaret för en försumlighet som haft ett omedelbart och relevant samband med en olyckshändelse tunnats ut på grund av det funnits även andra brister i arbetsmiljön men utan ett så tydligt samband med det inträffade.

Hovrätten har hänvisat till rättsfallet NJA 1991 s. 168. En fråga är vilket genomsnitt detta har rättsfall numera ska ha för bedömningen av nivån för straffbar oaktsamhet på grund av brister i arbetsmiljön. Den 1 juli 1991 år trädde bestämmelsen om arbetsmiljöbrott i 3 kap. 10 § BrB i kraft. I motiven anfördes att skälet till den nya bestämmelsen var att det riktats kritik mot sanktionssystemets möjligheter att förebygga olycksfall i arbetet samt att det krävdes effektiva straffrättsliga sanktioner och en markering av de särskilda krav på akt-

samhet som gäller i syfte att förebygga olyckor (prop. 1990/91:140 s. 30 och 109). Det sägs vidare att kravet på den aktsamhet som arbetsgivare har att iaktta i arbetsmiljön är större än vad som allmänt kan krävas av andra personer till följd av den i arbetsmiljölagen föreskrivna särskilda skyldigheten att förebygga ohälsa och olycksfall (s. 111-112). Samtidigt tillkom också en skärpning av arbetsgivarens skyldigheter för arbetsmiljön genom införandet av bestämmelsen 3 kap. 2 a § arbetsmiljölagen (113-114). Det här målet gäller visserligen inte straffansvar för arbetsmiljöbrott men motsvarande synpunkter bör göra sig gällande även i situationer som denna.

De faktiska omständigheterna torde vara ostridiga. Målet är även i övrigt renodlat och lämpar sig för en prövning i Högsta domstolen.

Kerstin Skarp

Nils Rekke

Kopia till
Utvecklingscentrum Malmö
Riksenheten för miljö- och arbetsmiljömål